

A 'Vasárnapi Ujság' hetenként egyszer egy nagy negyedréti iven jelenik meg. —
Előfizetési díj helyben: julius—decemberi folyamra azaz: hat hónapra 1 pft.
Házhoz küldve 1 ft. 30 kr. p. p.

Postán elküldve minden egyéb költség nélkül: julius—decemberi folyamra
azaz: hat hónapra 1 ft. 30 kr. pp. — Az előfizetési díj az alulírt kiadókhöz bér-
mentve utasítandó. — Landerer és Heckenast, kiadók (Egyetem-utca 4. sz. a.).

Lord Raglan.

Jelen képünkben mutatunk be egy csoportozatot napjaink leghíresebb vezérei közül. Omer basa a török, Saint Arnaud tábornok a francia és lord Raglan az angol seregek fővezére tartanak illy hadi tanácskozmányt, májusban Várna mellett.

Ez utóbbi vezér életrajzát közölni érdekesnek találtuk.

Lord Raglan, az angol szárazföldi segédesapatok első parancsnoka Törökországban, rendkívüli szeszélyével találkozott életpályáján a historiának. Ugyanazon férfiú Wellington mellett, kinek kedvelt titkára volt, száz véres csatát vívott a Bourbonok érdekében Napoleon ellen, hogy ennek családját letaszítsák a francia trónról, amazokat pedig visszahelyezzék, mint tudva van a muszkák közremunkálásával: most Napoleon

francia császár seregeivel barátságos kezet fogva, az oroszok ellen száll sikra.

Lord Raglan, előbb lord Fitzroy-Somerset, mint minden admirálja s tábornoka az angol seregnek, öreg ember, 66 éves agg férfiú. Hanem igen sokat tartanak felőle, mert ő a nagy Wellingtonhoz mindenkor legközelebb állott, s így legtöbbet tanulhatott el annak hadi nézeteiből és terveiből. Személyes bátorságáról és tiszta élénk eszéről, száz meg száz tanubizonyságot mondanak Wellington mellett elkövetett jeles tettei. Azon hős tetteket, melyeket Wellington Portugáliában kezdett meg s Waterloonál bevégezt, alig lehet felemlíteni a nélkül, hogy Somerset lord vitéz tetteivel ne találkoznánk. A Roleia, Vimiera, Tolovera, Busaco

mellett küzdött véres csatákban személyes részt vőn s nehéz sebet is kapott. Oporto elfoglalásánál, a Soult marsal elleni hadi működésekben, Massena üldözésében, Badojos ostromlásánál, a salamancai ütközetben, Madrid bevételénél, mikor a francziákat Vallodolidből kiűzték, Burgos ostrománál, a Portugalliába való visszavonulásnál, az 1813 utolsó előnyomulásban, a vittorai és pyrenaei csatákban, szóval a hol csak harc háborut viseltek, egész Napoleon elfogatásáig, mindenütt ott volt, minden harcban részt vett. — A mint Napoleon Elbából menekült, ismét ott volt Somerset lord Wellington oldala mellett, és harczolva a waterlooi dicsőségért, oly veszélyes sebet kapott jobb karján, hogy azt le kelle vágni. S ezzel fejezte be katonai pályafutását.

Azóta egyszer-másszor elvállalt különféle államhivatalokat, az alsó házban is *ült és szavazott*, mindig a conservatív párttal, de nem szónokolt soha. A nagy Wellington halálával őt tették táborszernagygyá, s ugyanazon időben lord Raglan czímet, es felsőházi ülést nyert.

Már tizenhat éves korában 1804-ben tiszt volt a könnyűlovasságnál, 1809-ben pedig Wellington hadi titkára. Wellingtonnak ezen bizalma, melyet lord Somerset minden alkalommal fényesen igazolt, annyira átszivárgott a közvéleménybe, hogy csak őt tarták képesnek mostani nagy fontosságú hivatalára, épen úgy mint a tengeri seregek vezérletére Napier Károlykát, ki 500 tengerészszel Mehemed Alinak 50,000 emberét megverte, békét diktált neki, s Törökországgal mindent rendbe hozván, így irt kormányának. „Minden jó rendben van, méltóztassék aláírni.“

Derek két agglegény.

A kőszén eredete s bányászata.

III.

Azon sokféle foglalkozások között, melyek czélja a természet nyers terményeit, az emberi szükségek fedezésére megszerelni; előkelő helyet igényel a bányászat, melynek feladata, a termő földréteg alatt fekvő ásványokat, érczeket, köveket stb. felkeresni, nyerni s a nyerteket a felszínre szállítani, hogy így az ember változékony czéljainak elérésére szolgáljanak.

Milly fontos legyen e foglalkozás az emberi nem jólétére, elég lesz megemlítenem, hogy alig létezik kor vagy nép, mely az ásványok nyerésével s feldolgozásával nem foglalkozott volna, s hogy annál kiterjedtebben használja az ásványokat, mennél magasb műveltségi fokra emelkedett.

A halvány bányász vésteljes fáradalmainak díja a fénylő arany, ezüst, mely a kereskedésnek feltétele, — s a szerény külsejű de becsülhetlen értékű *vas és kőszén, századunk műiparának e két főtenyészője*, melyek segítségével válik lehetővé, hogy az angol gyárak a Keletindiában vásárolt gyapjuból készült posztót, bár a Jöreményfokát, Afrika déli csucsát, kétszer kell körül hajózni, a mi tetemes szállítási költségeket okoz, daczára annak, hogy a hindu munkás az angolnál sokkal kevésbé kerül, a Keletindiában készült posztónál olcsóbban bírják eladni.

Félszázad óta Angolhonban a kőszén nemcsak gyárak, gépek, fűtés és főzésnél pótolja a fát, de a belőle nyert *légnem* (gáz) az utcák világítására, az abból készült *kátrány* a hajók szurkolására s szabad levegőnek kitett faépítmények óvására szolgálván: nem lehet csodálni, ha az angol kőszénbányászat 280,000 munkást foglalkoztat s közel 1000 millió mázsa kőszént állít elő.

Széles e világon a kőszén illy mennyiségben sehol sem használtatik, de sehol nincs is a kőszénbányászat oly virágzó állapotban, sehol sem egyesül szorgalom, pénzérő s leleményesség oly hatalmasan, egy közös célra, mint ez az angol kőszén bányamívelésnél történik.

„Egy angol kőszénbánya — ugymond egy német utazó — nagyszerű óragép; bárhova tekintsünk, mindenütt munka, rend és leleményesség uralkodik. — Ama kisszerű bányamívelés,

millyen honunkban, a német hon némelly vidékein divatoz a legnagyobb forgalomnak engedett; — melly ugyan millió forintokat igényel, de milliókat is kamatoz; egy új bánya megnyitása, ma már nagy pénztökeket s bő ismereteket kíván.“

Ez előzmények után nem lesz érdektelen ezen bányászat, melly a legközelebbi jövőben honunk gazdagságának forrása között, mint méltán reményleni lehet, szereplend, közelebről megismerkednünk.

Mint mondám, a bányászat az ásványok felkeresésével foglalkozván, az első munkát ezek kutatásából áll, — melly a kőszénbányászatnál *furások* által történik; ennek eszközlésére t. i. egy a földet érő, végén keményen aczélzott, s különfélekep hegyesített *vasrud*, a földbe kellő készülékekkel letaszittatván, majd kötélén függve, saját súlyával a rétegekre ejtetvén, azokat keresztül furja, s habár az így támadt üreg átmérője csak néhány hüvelyk, az abból nyert föld és kötőredékekből eléggé láthatni, millynemű s milly vastagságu rétegek fekszenek s milly rendben kövessék egymást.

Ha több, rendszeren egy háromszög szegletein lefűrt *furatok* (Bohrungen) a kívánt eredményre, egy művelésre érdemes kőszéntelep létezésére mutatnak, — függőleges irányban egy nagy, majd négyszögletes, majd kerekded *kut*, vagy bányanyelven *akna* (Schacht) ásatik le, oldalain fával, néha vasrudakkal vízmentesen kirakotván, — ez a *fő-akna*, mellyen a bányászok fel és le járnak s a kőszént, gépeket fel és leszállítják. — Ezt követi a kisebb, a levegő tisztítására s megromlott légnem lecsapolására szolgáló ugynevezett *szelelő*, s a víz kiszivattyuzására szükségelt aknák építése. — A bánya negalsó részéből talpáról, a hegyoldalán keresztül a szabadba, csak kevésbé lejtős irányban, *alagok* (Stollen) építtetnek vagyis 8 egész 9 lábnyi széles 7 lábnyi magas folyosók, mellyek talpára deszkák s ezekre vas lemezek szegeztenek, — kis vasutak, mellyen a nyert kőszén villám sebességgel tovább szállítatik.

Mindez készen lévén, a gőzgép állittatik fel, melylyel az óriási többéves munkát s fáradalmakba került vállalat bevégeztetvén, — közhírré tetetik a bánya megnyitásának napja, — melly valódi népnünnep a szó legteljesebb értelmében.

Zeneszó s száz meg száz bányásznak örömrivalgásai között emelkedik az első, virágkoszorúkkal ékesített, kőszénkosár az aknából, melynek torkolatánál ezt a környék ünnepi köntösében öszegyült népe tarack-durrogások s éljen kiáltások között fogadja; — lakoma, táncz és vigalom, késő éjszakáig tartanak a vállalkozó költségén, ki az ünnep rendezője s királya.

Ha már az egyes bánya megnyitása roppant költségbe kerül, — még nagyobbak kívántatnak azon intézvények felállítására, mellyek a nyert kőszénnek alkalmas helyre szállítására czéloznak. Hegyek furatnak, folyók hidaltatnak át, csatornák építtetnek, folyamok hajózhatókká tétetnek, csak, hogy a szállítási költségek kisebbit tessenek. Másutt illy művek csodák gyanánt bámultatnak, Angolhonban mint mindennapiasak, alig említettnek.

Gyakran több bányabirtokos, közkölségén, a bányáktól a szállítást eszközölő folyó vagy csatornáig, vasutat épít, melly a kikötő fölött felállított sík tetőn végződik; egy itt alkalmazott gépezet, az oda érkező kőszén-taligákat feldönti s tartalmuk lefelé nyíló ajtóra (Fallthüre) esvén, ezt súlyával felnyitja s az allatta álló hajókba omlik. — A vasutak a kikötő felé lejtősen lévén építve, a kocsik iszonyatos sebességgel rohannak rajtok, egyedül önsúlyuktól huzatva, minden más mozdító erő alkalmazása nélkül.

A kőszénszállítás egész kezelésében, mibe sem kerülő természet-erők eszélyes alkalmazása s a gép-erő pótolja az emberi s állati erőt, — melly így igen sok helyütt megkiméltetvén, teszi lehetővé a kőszén felette nagy olcsóságát.

„Soha nem fogom feledni, — ugymond egy német utazó, — azon ünnepélyes pillanatot midőn a newcastlei kőszénbányát meglátogattam. Forró nyári nap volt, fehérén szegélyezett setét viharfelhők emelkedtek az égen, míg a kőszénportól lepott földből sűrű füstoszlopok gomolyogtak; a magasba szétoszolván, az egész tájat, szürkés ködfátyol baboríták.“

A mélységből zavart moraj hallatszott a gőzgépek sipolása, a vasutakon tova siető vonatok robaja, a szivattyuk nyögése, a fel és lemozgó láncok csörgése, a kerekek csikorgása s a repesztett kőszételepek ropogása, vegyülve a szelek szárnyain közeledő vihar dörgésével, az egész tájnak pokolias színt kölcsönzött, mit a szurkos képi, setét ruházatu bányászok szóltalan, sürgölődő ide s tova menése, méginkább emelt.

Ép azon pillanatban, midőn az ég megereszté csatornáit s a zápor árja mindent elborított, a fő-akna épületébe léptünk; a szorultság csakhamar helyt engedett a meglepetésnek, mi a következő pillanatban bámulásra változott.

Minden kőszénporos és fekete volt, de az uralkodó rend és szabályosság annál kedvesebben lepte meg a nézőt; a középtért elfoglaló gőzgép, Fulton építménye, olly szabatosan s olly könnyedén mozgató óriás kerekeit, mint a legfinomabb zsebóra, holott háromszáz ló erejével dolgozik. Mellette a fő-akna tátongott setéten, mint millyennek a költők a pokol tornácát festik; terhelt kőszén-kocsik emelkedtek ki, villám sebességgel a mélyből, rajtok bányászok, feketék mint szállítványuk, kik olly gyorsan mint jöttek eltűntek, nesztelenül mint árnyak. — Egy óriás hangyaboly gyanánt fent, alant, jobbra balra, mindenütt munkásság, sietés, hamarkodás, tevékenység zaj nélkül.

A vezető bányatiszt felhívására, egy üres, épen leeresztendő kőszén-szekérbe léptünk, egy jel, s a padolat mellyen állt, alattunk eltűnik s villámsebességgel surranunk le a setét tátongó mélybe. — Az első rétegnél megálltunk, a felügyelő sipolt s egy halvány bányász sugárzó lámpájával egy oldal-alaghoz vezetett, mellyben épen egy hatalmas telepet repesztettek lőporral szét; míg a nagy darabokat, néhány munkások gyorsan szétverék, mások azt készen álló szekerekre rakták, — egy tiszt a kosarakat megszámitá, könyvébe feljegyezé s a szekerek utolsóján velünk együtt helyet foglalva, a szállító alagon keresztül néhány munkás által a lejtőre tolatta magát. — Az összelánczolt szekerek lendületet kapva, mintha pokoli erőtől vitetnének, mindig sebesebben rohantak előre, — egyszerre a setétben egy csillagot látunk s a következő pillanatban a hegyalján, az alag torkolatánál, lombos fák s zöldelő viránytól körülveve látjuk magunkat. Csak az, ki órákig barangolt a setét, sok helyütt nehézkes büdös levegőtől telt alacsony bánya üregekben, hova sem nap sem a csillagok nyájas sugára, a virág illatja s madár dala nem hat, körülveve a nyers természet minden veszélyétől, — birja, ha egyszerre az ég kék boltozatja alatt látja magát, megérteni a komor bányász századok óta egyforma köszöntését, melylyel egymást találkozáva üdvözlök: szerencse föl!"

Ha az angol kőszénbánya-mivelés virágzó állapotját, ennek honunkbani silány állapotjával összehasonlítjuk, — s ha figyelembe vesszük azon körülményt, hogy ennek fejletlensége kőszételepeink roppant gazdagsága mellett, nagyrészt az eddigi hiányos törvényhozásban rejlik, melly olly századokból eredett, mellyekben csak az egészen különböző viszonyok közt találtatni szokott nemes érczek bányászata tartatott hasznosnak, valóban örömtelten, egy őszinte „szerencse fellel“ üdvözö-lendjük a f. é. november elsejével életbe lépő közönséges bányatörvényt, melly az e tárgyban irt első cikkemben érintett visszaélések meggátolására erélyesen céloz.

A f. é. május 26-án kelt legfelsőbb nyiltlevéllel kihirdetett bányatörvény vezérelve, fő gondolatja oda lévén irányozva, hogy a föld alatti javak, az ásványok, ne gyümölcstele-nül heverjenek, hanem minél előbb feltaláltatva s minél szabályosabban nyeretve a nemzeti-jólét, gazdagság s ezek által a mivelttség bő és áldásteljes forrásává váljanak.

Évezredek tapasztalása ugyanis azon eredményre vezetett, miszerint a földalatti javak nyérése, ha a földtulajdonosnak feltétlenül átengedtetik s kényére bizatik, — majd ennek a kívánt szakismeretekbeni járatlansága — majd elegendes töke hiánya s a föld felszínének kisebb darabokra felosztása miatt, kellőleg nem eszközölthetők; — ellenben ha a föld felszín alatti javak, az ásványok, a föld felszínétől külön vált tulajdont képeznek, mellyet az első feltaláló, a törvényben körülirt fel-

tétek között a földesurtól függetlenül szerezhet, a bányászat nagy virágzásra emelkedik.

Az említett s nem sokára hatályba lépő bányatörvény, a köszönet, mint a bányászat által nyert ásványok legnagyobb részét, a *fentartott ásványok* (vorbehaltene Mineralien) közé sorolja, — miáltal a bányatörvény-könyv 5- és 7-ik szerint azokat mindenki, ki ingatlan javat bírhat, felkeresheti s a feltaláltakat, bár más földje alatt is, bányahatósági engedély mellett szerezheti.

Miután azonban a kőszén Magyarhonban az eddigi eziránt fenálló szokások szerint a föld tulajdon járulékát képezé, — s csak a földesurak vagy ezek engedélye mellett nyerethetett egyedül: — a b. t. k. 284-ik § ideiglenesen azt rendeli, hogy f. é. november elsejétől számítva öt évig, v. i. 1859-ik évi november 2-ik napjaig a földesurak, földbirtokosok s ezek jogutódai (Rechtsnachfolger) azaz örökösök, s jészágaik vevői által kizárólag szerezthessenek; s csak ezen évek sikertelen eltelte után válnak Magyarhonban is *fentartott*, azaz mindenki által királyi engedély, adományzás mellett nyerhető ásványokká; — melly kedvezmény öt éven át azokra is kiterjesztetett, kik az érintett bányatörvény hatályba lépte előtt, kőszénbányák tulajdonát szereztek, anélkül, hogy a föld felszínéhez joguk volna; mit azonban e törvény hatályba lépte után egy év alatt, vagyis 1855-ik évi november elsejéig, az illetékes bányahatóságnál kimutatni kötelesek.

Földbirtokosaink felvilágosodott belátásától méltán feltehetjük, miszerint ezen, a törvény által nyújtott kedvezményt örömmel fogadva, a nyújtott alkalmat megragadni s földjeik alatt létező de eddig figyelemre nem annyira méltatott kőszénet felfedezni vagy a már felfedezettet nyerni s így családjuk jólétének s a nemzet és állam gazdagságának s hatalmának egy új forrását megnyitni sietendnek.

Dr. Hegedus.

Mi az admiráli hivatal?

A Vasárnapi Ujság július 16-ik száma a balti tengeren az orosz hajóhad ellen küldött angol hajóssereg admirálja Napier Károly életírását, fametszetben levő arcképe mellett röviden közölvén; sokan, tudom a Vasárnapi Ujság olvasói közül, kiknek másegyéb foglalkozásaik vannak, nemcsak az, hogy könyveket olvassanak, kedvesen veszik, ha ezen hatalmas embernek, kire egész Europa, sőt az egész mivelt világ figyelme függesztve van, hivatalos állásával is megismerkedhetnek: mert azon, miezsrint minálunk nem mindegyik tudja azt, hogy miféle lehet az admiráli méltóság, éppen nem csodálkozhatni, mert azt nemcsak a magyar, hanem még más sok népek sem igen tudják, kik elzárva lévén helyzetetésöknél fogva a tengertől, hajóhaduk nem volt, és így ezen hivatal sem ismeretes előttünk.

A mi illeti először is az admiráli szó eredetét, ez arab szó annyit tesz: mint ur vagy parancsoló, ezen szót az araboktól átvéve legelőször használni kezdték a szicíliaiak és genuaiak, kiknek az időtájban legjobb karban levő tengeri hajóhaduk volt, a hajóhadukon levő vezért admirálnak kezdték nevezni, utánuk minden más népek már ma a tengeren levő vezéreket — a törököket kivéve — kik mai napig a tengeren levő vezért kapudán-basának hívják, admiráloknak nevezik.

Egy egész hajóssereg legfőbb parancsnoka tehát mindenkor admirál, és ez csak rangjára nézve áll utána a fő admirálnak, de nem hatáskörére nézve: mert a reábizott hajóssereg egyedül tőle függ.

Az admirál után következik, az aladmirál és ellen-admirál, melly utolsó a svédeknel és az éjszaki hatalmasságoknál, chontby Nachtnak (azaz, ki éjszaka parancsol) az angolok pedig ezt, Reür admirálnak hívják, mivel náluk az előcsapatot vezényli.

Minden hajósseregnél van továbbá admirali hajó, mellyet már vitorlájáról megismernek, melly az illy admiráli hajó közép árbocán felül lobog, e hajón szokott menni maga az admi-

rál; — melly vitorlát azonban csak akkor huzhat fel, ha az admirál hajóját 20. az aladmirál és ellen-admirál hajóját 12 hajó kíséri; — mint minden hadseregnél, ugy a hajósseregnél is van egy, az al- és ellen-admirálok és hajós kapitányokból álló tanács, melly admiralitási collegiumnak vagy gyűlésnek neveztetik, mellynek elnöke maga az admirál, ez ügyel mindenre, a micsak a hajóhadnál szükséges, ez parancsol minden hadi és kereskedő hajón levő hajós tiszteknek, és ez itél, minden kihágások, mint szinte a tiltott portéka kereskedése és csempészkedés felett: szóval e viszi az egész kormányzatot mind gazdasági, mind büntető ügyekben a hajós seregnél.

Magyar dolgok külföldön.

Riedel János. Külföldi lapok nagy dicsérettel emlékeznek egy pozsonyi érc fuvó-hangszerkészítő hazánkfőről, kinek neve Riedel János. Készítményei több év óta tartatnak már nagy becsben külföldön s idő folytán számos megrendelést kapott London, Amsterdam s több németországi városból. Legközelebb a londoni első örezed karmestertől kapott megbízást az eddigi vadászkürtök formájának javítására, a mi szorgalmas tanulmányozás után sikerült is. Tudva van ugyanis, hogy a vadászkürtök (Waldhorn) előbbi formája épen nem elégít ki a zenészeket, mivel a hang itt a fuvó kezének mozgásaitól függvén, igen korlátolt volt. Riedel új vadászkürtjének trombitaszerű alakja van s billentyűkkel van ellátva, a hangok általa olvadóbbak s a zenészek sok ohajtásának teljesen megfelel. Készítője e hangszernek „angol F-kürt” nevet adott. Riedel János ez által minden bel és külföldi zenekar pártolására tevő magát érdemessé s újra bebizonyította, hogy eddigi hira, melylyet nehéz művészete által a világvárosban olly rövid idő alatt szerzett, teljesen alapos. Új hangszerének rajzát legközelebb a lipcsei képes ujság is közlé.

Kéler Béla. Így írja magát a poroszok fővárosában egy sáros-megyei hazánkfia, kinek fiatalkori zeneszerzeményeire, mellyeket még itthon költött, örömmel fognak visszaemlékezni sokan. A szép tehetségű ifju már diák korában egy jeles zenebandának állott az élén, mellynek számos szép órát köszönhet Eperjes közönsége. Mint magyar nemes ember fia, követnie kellett volna a szokásos pályát; ment mendegélt a jurátus-ság és táblabíró-ság szokott czélja felé. Egyszerre megállapodott s hódolt a keblében élő vágyának, melly erősebb volt, semhogy ellentállhasson. Bécsbe utazott, melly város zene tekintetben, érdemlett jó hírrel bír, itt képezte magát évek óta. Zeneszerzeményei, mik között sok sikerült magyar dal, nóta, induló, lassankint tetszést vívtak ki; s az alig 30 éves művész legközelebb Berlinben tünt fel, mint az ottani legnépszerűbb, legkedvesebb zenekar igazgatója s a legtetszetősb szerzemények költője. Előtte is egy pesti hazánkfia, **Gungl József** birta a berliniek rokonszenvét, de ez, mint mondják, már előregedett vagy meggazdagodott, s most az egész világ csak oda csődül, a hol Kéler Béla bandája huzza. Nevét sohasem írja másképen, mint így: Kéler Béla.

A Feketetenger viharai és Miklós czár.

A Feketetenger, melly régi időkben olly félelmes hírben állott a hajósok előtt, most, a hajózás körül tett haladások óta, s mióta valamennyi nemzet kereskedelmi hajói hasitják hullámaikat, nem olly veszedelmes többé. Vihar alkalmával minden tenger veszélyes, s a Feketetengeren nem gyakoribbak a viharok, mint más tengeren. Legnagyobb hibája a hajósok szerint az, hogy igen *szűk* tenger, minélfogva vihar alkalmával nem bírnak elég térrel a hajók, hogy, mint mondani szokták, a szél elől megszökjenek; tenger, mellyben félnie kell a hajónak, hogy bármelly pillanatban partot érint, a part pedig vihartól hányt hajóra nézve a legiszonyubb veszedelem, különösen háboru idején, s ha ellenséges partra verődik a hajó.

Miklós czárnak magának is alkalma volt illyféle kellemetlenségeket tapasztalni, 1828-ban, midőn egyszer Várnából Odesszába hajózott, kevési hija volt, hogy e rövid uton a hullámokban nem lelta airját. Oroszország háborut viselt ekkor Törökországgal; Varna hosszú ostrom után, épen akkor adta meg magát az oroszoknak. A czár innen october 14-én szállott hajóra; vele volt öccse, Mihály nagyherczeg s több tábornok. A hajó parancsnoka egy angol tengerész volt. Nesselrode gróf és irodája s az idegen követségek, mellyek ekkor a főhadiszállásban tartózkodtak, egy másik hajón követték. A tengeren erős északi szél uralkodott. Alig hagyá el a két hajó a kikötőt, azonnal iszonyu orkán rontott rájuk, és sűrű köddel boritva őket, csakhamar elszakasztotta egymástól. A hullámok szörnyü magasságra csaptak fel, az árbocok és kötelek repedeztek, szakadoztak. Az éj sötétsége még növelé a czár hajóján uralkodó zavart, s másnap reggel épen olly sűrű vala a köd, mint tegnap.

A másik nap éjszakáján attól félték, hogy a török parthoz veri a vihar a hajót. A harmadik nap reggelén olly roncolt állapotban volt

a hajó, hogy a czár megmentése végett komolyan arról kezdtek tanácskozni, mikép a *Bosporusba* kellend vitorláznok. Azonban mégis tartózkodtak e végső eszköztől s előbb minden módot felakartak még használni, míg a czárt, ellenségének, a szultánnak, kezébe szolgáltassák. Nagy erőködés után sikerült is a nyílt tengeren maradniok s négy napi veszélyesnél veszélyesebb ut után végre Odesszában köthetett ki a czár.

Nesselrode gróf s a többi diplomata hajója még több balviszályon ment keresztül. Elvesztve árboczeit, vitorláit, s élelmi szerek nélkül, minden pillanatban közel állott az elmerüléshez; a szegény diplomaták, nem levén hozzá szokva a tenger iszonyaihoz, a legsiralmasb állapotban voltak. Az oroszok már halotti imákat mormolók, s köpenyeikbe burkolva, reményt vesztve küzdöttek a vihar ellen. Csak 8 nap mulva győzhették le a vihart s érthették el a szerencsétlen hajósok a szebasztopoliki kikötőt. Matrózok miniszterek s diplomaták félig megvoltak halva az éhség, hideg és fáradságnak miatta. De azért most is élnek és uralkodnak. (J. d. d.)

Muszka lótenyésztés.

Ezen érdekes tárgyról így ír egy újabbkori utazó: Legnagyobb kincse a muszka nemességnek, — rabszolga jobbágyai mellett, — a pusztákon száguldó, szilaj méneseiben áll. — A *csikós* foglalatosság a legvadabb, legszomorubb, és legbátrabbak közé tartozik. — Gazdagon fizeti a muszka földesur csikósát, hanem aztán le is von béréből, minden néven vezethető kárt, melly a ménésben történik. — Egy muszka csikós élete szakadatlan boszankodás, fáradság és küzdésből áll. Leggyakoribb és leggonoszabb ellenségei a farkasok. A ki 10—15 évig csikóskodott, azt annyira megviselik nehéz hivatala viszontagságai, hogy, ha életben marad is, nem képes az többé semmi szolgálatra. Ezen nem lehet csodálkozni, ha elgondoljuk, hogy 1000 darabból álló, sőt gyakran nagyobb számu ménest is csak két ember őriz, mérhetlen sivatag pusztákon. — Ezen puszták télen kopárok, s hóval fedvék, nyáron fütenger hullámszik rajtok virágokkal himezve. Sibiában 30—40 mértföldnyire található csupa *rezedát*. (?) Az Azovtengeren inneni pusztákat, 4000 mértföldnyire teszi a tudós utazó; kezdvén azokat Magyarország- és végezvén China határainál. A szörnyü egyformaságot itt folyóvizek, s nagyritkán néhány kunyhóból álló nyomorult falvak szakítják félbe. Aztán ismét napokig baktathatsz, szánon vagy lóháton, (ha jobban szereted mint gyalog) annélkül, hogy egy dombocskán, vagy cserjén megakadhatna szemed. Illyen sivatagokon tenyészik a muszka ménes, nyáron bővelkedvén fűben, télen pedig gyakorolván magát a mérsékleti társulatok összes szabályaiban, mert a szénacsínálás itt ismeretlen mesterség. Tengnek tehát szegény állatok a hóból kikapart gazzal, kóróval, még pedig mondhatni szabad ég alatt, mert istállóról szó sincs, s csak itt-ott találkozunk ollyan állások, mellyek északi része földhányással s kis fedéllel van némileg védve, a mérges északi szelek ellen. — Hát a farkasok ellen vajjon ki védi? Ők magok. Nagyszerű látvány — ugymond a tudós utazó — a lóvak harcra a farkasok ellen. — Mihelyt egy ménes megtámadtatik, nagyhirtelen mindnyájan rendbe állanak, s alig hogy egyik jelt adott, mének és kanczák csatlakozva rohannak szép rendben dühösen a farkasokra, s néha el is gázolják őket, de többször csak megszalasztják, kik aztán segédcapatosan térnek vissza, s addig vonitnak a csatarendben álló ménes körül, míg vagy egy csikó távolabb téved, ezt aztán hirtelen levágják, s gyakran a csikó segítségére siető anyát is. — Illyenkor a kanczák körbe szokták fogni a csikókat, s a ménék küzdenek meg rangjukhoz illőleg a farkasokkal, illetve őket dühös rugásokkal, mire kiváltképen első patáikat használják irgalom és kimélet nélkül. A csikósok sem henyélnek, hanem ők is vitézül segítik fényes baltáikkal harcoló ménéiket. Legborzasztóbbak ezen farkas-ló csaták hideg téli éjeken, midőn az éhségtől dühödtt farkasok, valamelly ló nyakába csimpészkedve, inkább agyon hagyják magokat rugdálni, vagdálni, semhogy a megsejpett zsákmányt fogaik közül elbocsátanak.

Az illyen ménések száma ezerekre megy. Három éves korukban közönségesen vásárra hajtának a szilaj csikók, mire bizonyos helyek vannak kitüzve a sivatag pusztákon. Itt vásároltat a kormány, itt vásárolnak a kaukaszusiak, sőt cserkeszeket is lehet látni a muszka lóvásárokon.

Az nincs följegyezve, hogy melly évben, s melly napon volt a t. utazó ur a fönt leírt ló-farkas csatának szemtanuja.

Pokanoket Fülöp.

(Adalék az indiánok történetéhez.)

Washington Irving után angolból TÓTH JÓZSA.

Sajnálandó, hogy a korábbi írók, kik Amerika felfödözését és népesülését tárgyalták, részletesebb és részrehajlatlanabb rajzát nem adták a férfiaknak, kik a vadak közt szerepeltek. A kevés adoma, mi hozzánk jutott, sajtáságteljes s igen érdekes; mélyebb tekintetet enged vetnünk az ember lényegébe; kimutatja: mi ő

sorsszerű eredeti állapotában, s mit köszönhet a civilisációnak. Némi fölfedezési élvezet ad, ha a vad, járatlan nyomokon emberi természetre akadunk, s látjuk a különbséget, mivé fejlett az mesterségesen a társadalom karjai közt, és mivé nőtt szabadon, a természet kebelén.

Az ember a társadalomban, hol szerencsése, sőt csaknem létezése is embertársai véleményétől függ, szüntelen betanult szerepet játszik; eredeti merész jellemvonásai vagy egészen lehámlottak, vagy legalább az ugynevezett jóéletmód általánosító befolyása alatt szelidültek; szóval az ember civilisálódott, mi körül-belül ennyit tesz: megtanulta a nemes érzelmek látszatát öltetni fel, oly jól: hogy csaknem lehetlen megkülönböztetni mesterséges jellemét a valóditól. — Az indián ellenben nem ismerve a társadalmi élet kényszerét, finomságait és jobbadán magános, független lényül barangolva a rengetegeken, egyedül hajlama és okossága sugalmainak hódol, és így lelke tulajdonai szabad fejlődésükben rendkívüli nagyságot és emelkedettséget érnek el. A polgári társaság hasonló a virágos rónához, hol minden emelkedés elsímitva, minden tövisbokr kitépve van; hol a szem örömmel mulat a bársonyszerű sík mosolygó zöldjén; de ki a természetet egész vadságában és változatosságában tanulmányozni akarja: mélyedjen a rengetegbe, kémlelje a hegyszakadékokat, záporpatakok rohanását sziklaéleken és szédelgős örvények mélyeit.

E nézet szállta meg lelkemet, a mint esetlegesen egy művet olvastam a gyarmatok korábbi történetéből, mellyben elkeseredéssel van kimondva az ítélet az indiánok kegyetlenkedése és hadviselése fölött, Uj-Anglia*) ültetvényeseivel. A tudósítások részrehajlók, mégis azon szomorú bizonyosságra vezetnek: hogy a civilisatio első csirája a benszülöttek vérében fakadt fel, — hogy az ültetvényesek könnyen engedték magokat hódítási vágyból ellenségeskedésre ragadtatni, — hogy hadviselésük kíméletlen és gyilkos volt. — A képzelem megborrad a gondolatnál: hogy mennyi értelmes lény töröltetett el a földről; mennyi derék, nemes szív, legtisztább bélyegével az Istenségnek, törött meg és tiportatott a porba.

Ez volt sorsa Pokanoket Fülöpnek is, egy indián harcosnak, kinek neve egykor rettegéssel tölté be Massachusetts és Connecticut tartományokat. Fülöp legkitünőbb volt a hasonkoru sachem-ok**) közül, kik Uj-Anglia első gyarmatai korában a pequods, narrhangasets, vampanoags, és több keleti törzsek fölött uralkodtak.***) E vad tömeg gyermekei benszülött hősök voltak, hadgyakorlat nélkül; de kik a legvitézebb ellenállást tanusították, mire csak emberi természet képes, és küzdöttek végső lehelletig a győzelem legkisebb reménye, vagy dicsőség gondolata nélkül egyedül hazájok ügyeért; költői korszakban élve, méltó tárgyai történet és regényes költésnek: mégis alig maradt fen hitelre-méltó nyomuk a történet lapjain; hanem lapangva csúsznak mint óriás árnyak a regevilág homályos alkonyulatában.

Plymouth ültetvényesei mint zarándokok — miként saját ivadékaiktól nevezettek — kerestek menhelyet az ó-világ valósi üldözései elől az új világ partjain. Helyzetük eleinte rendkívül szomorú és borzasztó volt. Számuk csekély, ez is betegség és fáradalmak által hamar olvadt. Környezve kietlen rengeteg és vad törzsektől, kitéve csaknem sarkszerű (polusi) tél szigorának, változékony égajl rombolásainak, kedélyük sötét sejtelenben borult el, s csak vallási lelkesültségök gerjedelme tartá fen a kétségbeesés szélén ingadozókat. Ez elhagyott helyzetben ment hozzájuk Massasoit, vampanoags törzs sachem-ja, egy hatalmas főnök, ki széles földterületen uralkodott, és a helyett, hogy gyöngeségüket használva kiüzte volna birtokából, barátságot s őskori vendégszeretetet tanusított. Koronként megjelent Massasoit Uj-Plymouthban, maroknyi néptől kísérvé, megkötötte a béke- és barátságsszövetséget, eladott nekik egy rész földet, s megígérte részökre nyerni szövetségeseit, a többi vadakat is. Be-

széljenek bármit az indiánok hűtlenségéről: annyi bizonyos, hogy Massasoit becsületessége fölött kétely nem emelkedett. Hü és nagylelkű barátja maradt a fehéreknek, türte terjeszkedésüket, és nem tekinté féltékenységgel növekedő hatalmukat. Kevéssel halála előtt még egyszer meglátogató Uj-Plymouth-ot, megújítandó a békeszerződést, és érvényesítendő utódaira nézve is.

Ezen tanácskozmány alkalmával biztosítandó ő apáinak vallását a missionariusok harapódzó buzgalma ellen, föltételül szabá: meggátolását minden további kísérletnek, népét pártütővé tenni apái vallásához. Azonban, midőn e feltételt az angolok makacsul ellenzék, felhagyott akarataival. Legutolsó tette volt: hogy két fiát, Sándort és Fülöpöt (miként az angolok nevezték) egy előkelő ültetvényes lakhelyére vitte, kölcsönös jó akaratot és bizalmat ajánlott s kérte, hogy azon szeretetet és barátságos viszonyt, mi közte s a fehérek közt létezett, gyermekeire ruházzák át. A jó öreg sachem békében halt el, s boldogan tért meg apáihoz, mielőtt a balsors villama megdörrent volna törzse fölött; de gyermekei visszamaradtak érezni a fehérek hátlanságát.

Idősebb fia Sándor követte a főnökségben, ki heves, zordon kedélyű és büszke volt öröklött jogára és méltóságára. Az idegenek dölyfös politikája és dictatori viselete fölverte haragját és nyugtalansággal, boszusan nézte az irtó háborút a szomszéd törzsek ellen. Majd később saját személye iránt is ellenszenvet kelle tapasztalnia, azzal vádolák: hogy a narrhangasets törzssel titkos szövetségben áll zendülés szításra, mellynek célja: az angolokat kiüzni az országból. Nem határozható meg: vajjon tényeken nyugszik-e e vád, vagy pusztá gyanún; de annyi világos az ültetvényesek erőszakos eljárásából: hogy érezték hatalmuk gyors növekvését, és kezdtek durvák és gondolatlanok lenni a benszülöttek iránt. Fegyveres erőt küldöttek Sándor leküzdésére s törvényszék elé állítására. Fölkeresték őt erdőzugaiban, és megtámadák egy vadásztanyán, hol kíséretével a vadászat fáradalmái után gyanutlanul pihent. E véletlen letartóztatása és megsértése uralkodói méltóságának, annyira felingerelte a kevély vad haragját, hogy erős forrolázba esett. Megengedtetett ugyan hazatérnie azon föltét alatt, hogy kezesül visszatérteig fiját küldje be; de a vett csapás ránézve halálos volt, s mielőtt haza érne, meghalt, áldozatául megsértett lelke fájdalmainak.

Sándornak utóda lett Metamocet vagy Fülöp, miként őt az ültetvényesek nagyratörő szelleme s becsvágyó kedélyeért nevezték. Ismert ereje, és vállalkozó szelleme féltékenység és aggalom tárgyává tevék őt, és vádolák titkos, kérlelhetlen ellenszenvvel a fehérek iránt. Ez igen valószínű s természetes volt. Ugy tekinté őket mint eredetileg betolakodókat, kik a benszülöttek együgyűségét használva, oly befolyást szereztek, melly az indián ő életnek rövidegét okoz. Látá kinyomva ősi birtokából, gyöngeszéttépett- és léigázottá válni nemzetét, s elenyészni a földszinéről. Mondható: hogy a föld eredetileg megvásároltatott az ültetvényesek által; — de ki nem ismeri az indiánoktólí vásárlásmódot a gyarmatok korábbi idejében? Az európaiak, kereskedelmi ügyességöknél fogva, mindig előnyös foglalkozást űztek, s jelentékeny területeket nyertek a folytonos mozgalmak hullámozása közt majd törvényesen, majd törvénytelenül. Egy miveletlen vad keveset törődik a törvény eszélyességével, mellynek következtében törvényesen a rövidebbet huzhatni. Szemszuro tények, mik után ő itél; és Fülöpnek elég volt tudni: hogy honfiai az európaiak benyomulása előtt, a föld urai voltak, és most hontalanok, — földönfutókká váltak, apáik honában. Bármilyen élénk volt is a köz-sérelem érzete, s megalázó a bátyjávali bánás: most elnyomta azt; megújítá a békeegyezményt, és több évig békében élt Pokanoketben, vagy mint az angolok nevezték Mount-Hopeban, őseinek fejedelmi lakhelyén. A gyanu, melly eleinte csak mulékony és határozatlan volt, kezdett mindig határozottabb alakot és alapot nyerni, még végre vádolák: hogy szándoka felszítani a lázadás lángjait a különböző keleti törzsekben s egy mindenütt hason időben tett erő feszítéssel, lerázni az elnyomók jármát. Azonban illy időtávban a hihetőség fokát meghatározni nehéz; de az való: hogy a fehérekben gyanura annyi hajlam, erőszakoskodásra annyi készség volt, hogy náluk

*) Általános név, melly alatt Maine, New-Hampshire, Vermont, Massachusetts, Rhode-Island és Connecticut értetnek. Fordító.

**) Törzs főnök.

***) Mind e törzsekből csak a Narrhangasets van fenn, alig számlálva 420 főt. Fordító.

minden haszontalan fecsegés sulyt és jelentéket nyert; a tömegben pedig találkoznak árulók, ha a hírhordás kegyeltetik és jutalmaztatik, és a kard könnyen kirepül a hüvelyből ott, hol sikere biztos, s országokat metsz.

Az egyetlen határozott vallomás Fülöp ellen Sausamának, egy áruló indiának vádja volt, kinek természetes ravaszsága fokozódott az ültetvényeseknél nyert nevelés által. Két- vagy háromszor cserélt hitet és urat, olly könnyűséggel, melly eléggé bizonyítá elvei változékonyságát. Egy ideig Fülöp bizalmas titoknoka volt, jóakarátát és védelmét élvezé. Midőn azonban sejté: hogy a balsors fellegei megtorolnak védnöke feje fölött, elhagyta, átment a fehérekhez s vádlóul lépett fel ellene, miszerint terveket koholt volna biztonsága ellen. Szigorú vizsgálat állt be. Fülöp és alattvalói alá veték magokat a vizsgálatnak; de mitsem bizonyíthatának ellenük. Az ültetvényesek azonban tovább mentek, sem hogy visszaléphetének; már korábban egyetértettek a fölött: hogy Fülöp veszélyes szomszéd; bizalmatlanságukat nyíltan kimondották, s így a rendes következtetések sorozatán, Fülöp halála saját biztonságukra szükségessé vált. A hűtelen, áruló Sausamán kevéssel ezután holtan találtatott egy tóban, áldozatul törzse boszujának. Három indián, kik közül egyik barátja és tanácsnoka volt Fülöpnek, befogatott, törvényszék elé állítatott, egy igen gyanus tanu vallomásra elítéltetett, és mint gyilkos kivégeztetett.

Az alattvalóin végrehajtott eljárás és bátyjávali megalázó bánás, sérték Fülöp kevélységét és izgalomba hozák egész szenvedélyét. A villám, melly olly közel vágott lábaihoz, figyelmezteté a közelgő zivatarra, s elhatározta: nem késedelmezni többé a fehérek irányában. Még élénken élt emlékezetében, bántalmazott, eltiprott testvéreinek sorsa, és új intészkép állt előtte a narrhangesets törzs nagy sachemjének Miantonimo-nak szomorú története, ki miután vádlóival a gyarmat törvényszéke előtt merészen szembeállt, magát az összeesküvés vád alól tisztázta, s békebiztosítást nyert, utjában hitszegőn elfogatott. Fülöp összegyűjté tehát harczosait, a közérdekbe vont rábeszélésével annyi idegent, mennyit csak tudott, a nőket gyermekeket biztonság végett a narrhangesets törzshez küldé, és a hol csak megjelent, fegyveres erő környezé.

A gyanu és ingerültség ez állapotában elég volt egyetlen szikra a láng kilobbantására. Az indiánok, kik fegyveresen jártak, hatalmaskodtak, és több apró ráblásokat követtek el. Illy száguldozás alkalmával egy ültetvényes, egy indián harczosra lött, és azt megölte. Ez szolgált ürügyül az ellenségeskedés nyílt kitörésére. Az indiánok siettek társuk megboszulására, és fölhangzott a harcziáltás egész Plymouth-ültetvényben.

E sötét és szomorú idők korábbi történetirataiban, a közhangulat beteges állapotának jeleire találunk. A sötét vallási nézet és helyzetük elhagyottsága, a nyomtalan erdők és vadtörzsek között, babonás fogalmakhoz vezették az ültetvényeseket, és képzelőket a lélekvandorlás, boszorkányság stb. borzalomképeivel tölték meg. E szerint hittek az előjelekben is. A Fülöp- és indiánokali bonyodalmat félelmes jelek sokasága előzte meg, melly nagy és közromlás előhírnökeül tekintetett. Uj-Plymouthban igen világosan volt látható az égen egy indián tegez, mit a lakosok „csudajelenés”-nek néztek. Hadley-ben, Nordhamptonban és a vidék városaiban egy „nagy ágyudörrenés hallatszott, mire a föld megrendült, és az egész vidék vízhangozott.” Mások egy csendes, napsugáros reggelen, puska- és muskétalövésére ijedtek föl; golyózapor zugott és trombitazaj hangzott a levegőben keletre vonulva. Mások lódobogást vélték fejük fölött hallani, és némelly csudaszülöttek, kik ez időre estek, szomorú sejtellemmel tölték el a babonás nép lelkét. Sokat e csudás hangokból természeti tüneménynek tulajdoníthatunk: éjszakkfénynek, melly a szélesség e foka alatt igen világos; meteoroknak, mellyek a levegőben szétpukannak; a zivatar esetleges zugásának a fák koronáin a rengetegben; leszakadt szikladarabok, kidült ezredes tölgyek ropogásának vagy más szokatlan hangok- és csattanásoknak, mellyek a magános erdővidéken olly különösen, olly kísértetiesen hangzanak. Köz-elterjedése e babonás fogalmaknak és azon komolyság, mellyel a kor legtudósabb férfiai azokat előadják, elég világosan jellemzik azon idők szellemét.

A harc, mi itt következik, ollynemű volt, mi általános jellemzi a mívelt emberek és vadak közti hadfolytatást; a fehérek részéről túlnyomó tapasztaltsággal és szerencsével folyt, anélkül mégis, hogy vetélytársuk véret kimélték, és természeti jogát tisztelték volna; míg az indiánok a kétségbeesés azon erejével küzdöttek, melly nem irtózik a haláltól, a békétől nem vár semmit, csak megaláztatást, szolgaságot és lassu halált.

A hadi eseményeket, egy tiszteletes lelkész írja meg, ki borzalommal beszéli az indiánok kegyetlenkedéseit, bármí igazolhatók is; míg a fehérek legvérengzőbb iszonytetteiről tétszessel emlékezik.

Az indiánok szándoka volt, kiterjedt és mindenütt egyidőbeni támadás, mi ha tervezetesen készült, nem közlélekre mutat, és ha korán föl nem fedeztetik, kiható következményü leendett. De így a kitört háboru magános csatározás, egyes fegyvertények, összefüggetlen vállalatok pusztasorozata volt. Azonban így is kitünik Fülöp katonai lángesze és vadbátorsága; még az előítéletes, részrehajló tudósításokban is akadunk tényekre, mellyek erős akaratot, gazdag segédforrást, daczkedvet a sorssal, kitarást és rendületlen határozottságot tanúsítanak.

Kiütve ősi birtokából, azon nagy és nyomtalan erdőségbe veté magát, melly az ültetvényekre dült, melly minden élő lénynek a vadállatok- és indiánokon kívül járhatlan vala. Itt voná össze küzderejét, miként vihar, melly felhalmozza véseit a fellegkebelben, kitörendő ott, hol legkevésbé gyanítják, hozva magával romlást és ijedelmet. E bekövetkező pusztulás hírnökei jelentkeztek itt-ott, mellyek rémülettel tölték az ültetvényesek lelkét. Hallatszott néha egy-egy puska-durránás az elhagyott erdővidékekben, hol köztudat szerint egy fehér sem volt; a rengetegben barangoló állat sebesülve tért háza, és meg-megjelent az erdőszélen egy-két indián leselkedve, el-eltünve gyorsan, miként halgatagon vonagló villám a fellegpárkányon, mellyben zivatar készül.

Jóllehet Fülöp gyakran üldözve és bekerítve volt, kisiklott mindig s csudaképen tűnt el a rengetegben nyomtalanul, míg ismét egy egészen ellenkező ponton jelent meg, és pusztított. Hadműködése alapját a lápok és ingoványok képezék, mellyek Uj-Anglia némelly részeiben számosak, mély fekete, posványrögökből állva, mellyek közt csalit, tövisbokr, terjengő burján, dült fák szétszakadt ivódó törzsökei, barna büröktől benöve, szétszórva hevernek. Bizonytalan talap, átszött ösvény tevék e vidéket járhatlanná a fehéreknek, míg az indián zerge-gyorsasággal szökelt rajta tova. Ezek egyikébe a pocasset-necki ingoványba szorítottatott egykor Fülöp egy csapat harcossal. Az angolok nem merészleék üldözni, félvén a sötét borzalmas vidékbe nyomulni, hol a mocsár- és iszapdugványba merülni, vagy a leselkedő ellenségtől véletlenül lelövetni semmi kedvök nem volt. Megrakták tehát az ingovány bejárását, és erősséget kezdtek hányni az ellenség kiéheztetése tekintetéből; de Fülöp és harczosai az éjben tutajokon keresztültevék magokat a tengerkaron, és hátrahagyva nőket, gyermekeket, nyugotra siklottak; fölszították a harcslángjait a massachusets törzsei közt, a Nipmuk kerületben és Connecticut ültetvényeit fenyegeték.

(Vége következik.)

Tárogató.

— Hogy az uzsoráskodásnak eleje vétessék, Pest város hatósága azt határozá, hogy zöldségárulással csak azok foglalkozhatnak a pesti piacon, kik erre előleges engedélyt nyertek. Valamennyi kofának folyamodnia kellett tehát illy engedélyért.

— A balatoni gőzhajózási társulatnak f. h. 9-én tartott gyűlésében ígéretet tőn az elnök, hogy a Kisfaluud gőzös elromlott gépét minél előbb jó karba állíttatja s reményét fejezé ki, hogy a gőzosa még az idei fűrdőszak alatt fog szállíthatni utasokat.

— A takarékpénztárnaknál legújabb időkben azon örvendetes tapasztalást tették, hogy a betételek sokkal számosabbak, mint a kivételek, mi arra mutat, hogy a budapesti népség kereseti forrásai s módjai ismét emelkedőben vannak.

— Erdemius színészünk Lendeay Márton, egészségi állapotának folytonos kedvezőtlen állásánál fogva arra látta magát kényszerítve,

hogy a nemzeti színházi nyugdíjintézethez nyugdíjért folyamodjék. A mennyire sajnáljuk jeles művészi sorsának e mostohaságát, szintolly erősen hisszük, hogy a nyugdíjintézeti igazgató választmányhoz nálánál érdemesebb férfit nem folyamodhatott volna.

— Julius 23 és 24 mindkét napon 9 órától 12-ig és délután 3-tól 6-ig a kir. Pest városi rajztanodában a tanulóknak ideai próba rajzolásai nyilvános megtekintés végett felállítottak.

— Bajáról írják, hogy az ideai aratás szerfelett kedvező eredményeket mutat a múlt évhez képest. Nem csak minőségre nézve jobb a gabona, hanem mennyiségre nézve is még egyszer annyi szemet adnak a keresztek, mint tavál, különösen nagyok mutatkozik az áldás az árpa körül. Temesvárról és Csongrádból is úgy szólnak a tudósítások, hogy egyes vidékek jégkárjai dacára is a kedvező évek közé kell sorozni az ideit. Innen van, hogy a gabonaárak a múlt hetivásárokon már lejjebb is szállottak. — Bort Budapest környékén nem sokat várnak. A kora burgonyák mindenütt megféleltek a várakozásnak.

— A magyarországi protestánsok egyházi ügyei, egy legközelebb megjelent legfelsőbb rendeletnél fogva, az 1791 évi országgyűlési törvények alapján fognak szabályoztatni.

— *Uj könyv.* Házasságkötés és elválás a jelen törvények értelmében, „Minden bevett törvényes vallásfelekezetiük számára.“ Irta *Oláh László*. I. füzet.

— Hire jár, hogy egyike a leggazdagabb spanyol mágnásoknak, *Ossuna* herceg Magyarországon szándékozik jószágokat venni s majorátust alapítani.

— Az oktatásügyi ministerium elrendelése, hogy olly közönségekben, hol az iskolapénz hetenként 1, 1½ és 2 kr. volt (mi a mostani drágasággal semmi arányban sem áll), f. hó 1-jétől kezdve aránylag 2, 2½ és 3 kr-ra emeltessék hetenként, vagyis havonként 8, 10 és 12 kr-ra. Kevésbé tehetősek az eddigi iskolapénzt fizetendik, de a díj meghatározott mennyiségig a község pénztárából egészítsék ki. Így a szegények gyermekeiért az iskolapénzt a község fizetendi.

— A „Pesti Napló“ több ízben dicséretesen emlékezett a pesti szépirástanító *Lóránt* urról, közfigyelmet nyert és már sok tanintézetben elfogadott *útny-rendszere* miatt (Taktir-Methode), melly által az írásktatást egészen új elvokra fektetve, az írás gyors betanítását tette lehetővé. Hozzájárul, hogy e rendszer által a tanítványok nem csak írni, hanem szépen írni is megtanulnak. Jelenthetjük, hogy e derék tanár legújabb „*Szépirástanítási segédlapokat*“ adott ki az élet, iskola és művészet használatára több füzetben. Egy füzet ára 1 ft. 20 kr. pp.

— A görögök ismét erősen hiszik (a mit különben már 20 év óta hisznek), hogy a *bruck-győri vasútból* csakugyan lesz valami, mi által Győr csak 4 órányi távolságra lesz Béctől. Annyi bizonyos, hogy a mérnökök jelenleg ismét élénken sürögnek forognak a kijelölt pályavonal körül, s ezuttal, úgy látszik, komoly szándékuk van. — A győri sétátéren ez idén *savógyógyintézetet* állítottak, hol reggelenként meleg savó mellett ásványvizekkel is szolgálnak. Ismét ásványvizek! Volna ennél okosabb divat is, akármennyi, a mit utánozni lehetne. — A tűzkárosult *úcsiak* fölsejlesztésére a görögök szépen jövedelmezett táncvizigalmat tartottak, hol többi között 3, tisztességesen öltözött földműves is megjelent a szomszéd Pár helységéből. Részt akartak ök is venni a szegény úcsi atyafiak fölsejlesztésében. — Azt is reménylik a görögök, hogy végre nekik is lesz képtárlatuk; az ottani műegyesületi részvényesek már választmányú alakultak.

— Egy nagy tekintélyű magyar férfiú egykor azt mondá: hogy a magyar emberek azért ollyan komolyak, mivel a hazában levő elpusztult, rossz és elhanyagolt utak miatt, főleg téli időben, egymást vagy ritkán vagy soha meg nem látogathatják. Valóban a közlekedési eszközök hiánya egy nemzet szellemi és anyagi életének lassu halála. Annyival inkább örvendhetünk tehát, midőn tapasztaljuk, hogy napjainkban nem csak vasutvonalaink szaporodnak, hanem rendes országutaink javítására is tetemes erő s pénz fordul. Unokáink bizonyosan mozgékonyabbak s ez által derültebb, vidorabb kedélyű magyar emberek lesznek. S a keleti komolyság helyébe nyugoti vidámság fog lépni. Csak hogy ahhoz még egyéb is kell azután, mint jó országut!

— A budai *alagut* nem csak szép és hasznos, hanem igen nyereséges vállalat is lesz. Tudva van, hogy azt vásár- és ünnepnapokon már most is sűrűn használja a közönség a nap bizonyos óráiban, természetesen még csak a *gyalog átjárók*. Ha készen lesz, terhes szekerek is fognak rajta átvonulhatni, még pedig éjjel nappal. A legkisebb napi jövedelem márt 19-dike óta jul. 2-ig 44 ft 48 kr, a legnagyobb 227 ft. volt. Az összes jövedelem 2398 ftot 52 krt tett. A lánchíd jövedelme ugyanezen idő alatt tett 9045 ft. Az arány e két jövedelem között, tekintve a befektetett tőkét, az alagutra nézve nagyon kedvezőleg üt ki. Mert az alagut tőkéje csak 300,000, a lánchídé 6½ millió pft. s míg e két summa úgy áll egymáshoz mint 1 a 21-hez, addig az alagut eddigi jövedelme a lánchíd jövedelméhez úgy áll mint 1 a 3-hoz. S ha csak 55 pftot tenne is a napi jövedelem, már ez is 5 procentjét teendi a tőkének és rendes költségeknak.

— *Uj találmány.* Nemzeti muzeumunkat az utóbbi napokban *Gyürky* András magyar gépész egy mintával ajándékozta meg, melly egészen új eszmét ábrázol. Gőzhajóra alkalmazandó gépezet mintája ez,

bár eltér azon szerkezettől, melly szerint kell nagybani kivitelének történni, s csak arra szolgál, hogy a szakértők könnyebben felfoghassák mindazon alkalmazhatóságot és fortélyokat, mellyeket azzal — ha nagyban kivitetik — elérni lehet. Feltalálója e gépezetet *magyar hajtóhajó-nak* (propeller) nevezé el. Azon gőzöszön, mellyre alkalmaztatik, mellőzhetőkké teszi a két hajtó kereket, az archimedesi csayart, különösen pedig a kormánylapátot. A kormányost egészen szabad urává teszi a hajó minden mozdulatainak, úgy hogy ez a hajó — a nélkül hogy a gépésznek legkevésbébb is kellene változtatni a gőzgép járásán — hajthatja előre vagy hátra, egyenesen vagy a legerősebb kanyarodásban, s a legnagyobb gyorsasággal fordulhat meg vele olly szűk téren, melly alig szélesebb a hajó hosszánál. — Ezen előnyös tulajdonainál fogva a „magyar hajóhajtó“ igen alkalmasnak kinálkozik hadihajók számára, hol a gyors megfordulás olly annyira fontos, — továbbá olly hajókra nézve, mellyek keskeny s igen tekervényes folyókon (millyen például a Tisza) járnak. De kiváló becse még különösen abban is mutatkozik, hogy e hajó hajtó a zátonyon megfeneklett hajókat a kormányos kezelésével vizen lebegőkke teheti. — Többszöri kísérletek, mellyek a mintával tétettek, tökéletesen bebizonyíták, hogy az elősorolt eredményeket az elmés gépezet egész biztossággal valósítja s így nem lehet egyéb ohajtásunk, mint hogy e találmány mielőbb nagyban is alkalmaztassék s így az eredendő közhaszon mellett a szerény feltalálónak szintén kijutson az annyira megérdemelt jutalom. *Gyürky* ur nem csinál semmi titkot feltalálásából s ezen nyílt fellépés, melly valódi magyar vonás és egyszersmind újabb bizonyíték a gépezet jelessége mellett, annál inkább biztos reményre jogosít bennünket, hogy a „magyar hajóhajtó“ mielőbb életbe fog lépnetni. (P. Napló)

— Derék tudósunk, *Brasai* ur, az általa 1851-ben szerkesztett „*Fiatalság Barátja*“ című jeles ifjui olvasmányok fennlevő példányai-val az iskolai ifjuságnak kiván jutalomdíjjal kedveskedni. Az iskolai előjáróságok, mellyek illy ingyen példányokat birni ohajtnak, felszólítatnak, hogy e tárgy megrendeléseiket *Geibel Armin* pesti könyvtárnál megtenni siessenek.

— A nemzeti muzeum igazgatóságának közelebbi jelentéséből kitűnik, hogy ez intézetünk, hazánkfiak buzgóságánál fogva, mult félévben ismét számos nagybecsű művekkel szaporodott. Az ajándékozók között minden osztály képviselőit találjuk, a legfelsőbbektől a legalsóbbakig. Szaporodott a régiség és ritkaságtár, a természetiek tára, a képtár, s könyvtár. Ez utóbbira nézve azonban fájdalommal s némi bosszankodással olvashatta mindenki a jelentésből, hogy a vidéki 30 könyvnyomda közül csak hét (Vác, Veszprém, Sz. Fehérvár, Sárospatak, Esztergom, Pépa és Komárom) küldte be rendesen a nála megjelent nyomtatványok példányait, a többi semmit sem küldött. Így teljesítik közöttük az nyomdatulajdonosok egyik legszebb hazafiúi kötelességüket? a kötelességet, mellynek teljesítése saját érdekeknek is csak használhatna? valóban megrovásra méltó megfélekedés.

— A termékeny *Csalóközökből*, melly már két év óta igen silány termést volt kénytelen tapasztalni, ez idénre ismét szomorú hírek érkeznek. Tavasszal nagy szárazság uralkodott, de a mi kis remény még fennmaradt, a jun. 29-ki jégeső, melly 23 helység határain dühöngött; azt is elpusztította. Biztosítva pedig a jószág ugyszólván sehol sem volt!

Sajtóhiba igazítás. 161. lapon 32. sorban „egy lábnyi hasábok“ helyett olvasandó „egy, három lábnyi hasábok.“

Bécsi börze július	Távirati közlés						
	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
Státuskötelezvény 5 %	85 ¹³ / ₁₆	85 ¹⁰ / ₁₆	85 ³ / ₈	—	85 ¹ / ₈	84 ³ / ₈	83 ³ / ₄
dto. 4 1/2	—	—	—	—	—	—	—
1834-ki sorsjegyek 100 ftos	—	—	—	—	—	—	—
1839-ki 100 ftos	126 ¹ / ₄	126 ¹ / ₂	126 ³ / ₈	—	126	—	—
Bankrészevény darabja	1260	1261	—	—	1260	1251	1245
Éjezaki vaspálya oszt.	—	1715	—	—	1705	1685	1655
Dunagőzhajózási részvény	588	591	588	—	587	578	569
Augsburg	131 ¹ / ₄	130 ³ / ₄	130 ³ / ₄	—	129 ¹ / ₄	127 ¹ / ₄	126 ¹ / ₂
Hamburg 100 Bcotallérért	97	96 ⁵ / ₈	96 ¹ / ₄	—	96 ¹ / ₂	94 ¹ / ₄	93
London 1 font sterlingért	12.47	12.43	12.40	—	12.33	12.20	12.16
Páris 300 frankért	154	153 ¹ / ₂	153	—	153	148 ³ / ₄	147
Cs. kir. arany	36 ³ / ₈	—	35 ¹ / ₂	—	34	32 ¹ / ₂	31 ¹ / ₂
Ezüst	30	29	29	—	28	26	25
Dunavízjárás július	13. 9' 3" 0" 0 fől. 18. 9' 6" 9" 0 f. 19. 10' 4" 3" 0 fől.						

Jelenlegi gabona-ár.

Austriai mérők. — (Pengő pénzben.)

Pest, július 11-kén: Buza 5 ft. 52 kr. — 6 ft. 56 kr. — Kétszeres 5 ft. 20 kr. — 5 ft. 36 kr. — Rozs 5 ft. 20 kr. — 5 ft. 36 kr. — Árpa 2 ft. 24 kr. — 3 ft. 12 kr. — Zab 2 ft. 44 kr. — 2 ft. 48 kr. — Kukoricsa 3 ft. 12 kr. — 3 ft. 44 kr.

Felelős szerkesztő: Pákh Albert.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS A „VASÁRNAPI UJSÁG“

hat hónapi azaz: július-decemberi folyamára.

Előfizetési feltételek:

július hótól december utolsó napjáig postán küldve minden egyéb költség nélkül 1 ft. 30 kr. p. p.
Budapesten házhozordással szintén 1 ft. 30 kr. p. p.
A kiadó-hivatalból elvitte 1 ft. — — p. p.

Tisztelt előfizetőink, kik a július-decemberi folyamra előfizetési díjra csak 1 forintot vagy kevesebbet küldöttek be, a hiányt bérmentesen mielőbb után küldeni sziveskednének.

Tíz előfizetett példányra egy ingyen-példány jár.

Az előfizetési pénzeket e czim alatt:

„A Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalának Pesten,“
bérmentesen beküldetni kérjük.

A t. cz. gyűjtő urak tisztelettel kéretnek a kezeiknél levő előfizetési ivaik mielőbbi beküldésére, hogy a lapok elküldése annál gyorsabban eszközölthessék.

Landerer és Heckenast kiadók,
egyetem-utca, 4-dik szám.

Pusztahaszonbérlet.

Jász-Mihálytelek községének Pusztasz. Lászlói birtok része, 2300 hold, 80 holdat kivéve legelőül használt pihenő-föld — a félegyházi pályafőtől egy órányi távolban, lakházzal, istállóval — f. évi aug. 1-jén tartandó árverés útján, ugyan f. évi Sz. Mihály napjától számítandó 6 évre, szabad használatra haszonbérbe adatik. Bővebb értesítést bérmentes levelekre adhat a község jegyzői hivatala.

55-2-2

47

4-6

NAGY-KANIZSÁN

megjelent s kapható a szerzőnél
valamint minden hitelen könyvárusnál:

Az

ÁRVA-UGYEK

s azok

gyakorlati vezetésének módja.
A magas kormányrendeletek- s legújabb törvényekre alapítva.

Közhasználatul irta

Szobovics Ferdinánd,

tolnok a cs. kir. szolgabírói hivatalnál N. Kanizsán.

Két kötet, Borítékba fűzve 3 ft. 30 kr.

Hogy e munka mindkét kötetét a bolti áron alul is, a még venni ohajtó mielőbb magának megszerezhesse, — a közkívánatnak felelve — egész folyó 1854. évi július 31-ig bezárólag, a két kötet ára 2 ft. 50 kr. p. p. leendő, mely áron úgy a szerzőnél mint minden hitelen könyvárusnál — postán küldve pedig 3 ft. 10 kr. on — megszerezhetni. — Minden kifizetett 10 példány után 1 tisztelet-példány adatik. — A mondott határnapon túl a bolti-ár mindenesetre beálland. — Pénzek és levelek egyedül bérmentesen fogadtatnak el.

Jelen munkának csak az I. kötet, és a II. kötet I-ső füzeté kapható. Tökéletesen megjelenik folyó évi július 1-jén.

Ezen munka kapható lesz Pesten Magyar M. könyvárusnál 8 nap után; Müller Gyula, Edelmann K., Emich G., Geibel A. és Kilian-nál később.

56

2-2

Kosztos ifjak!

Budán a várban, bécsikapu-utca 181-ik szám alatt második emeleten, minden korbeli tanulók, bármely iskolába járjanak is, legjutányosb feltételek mellett **kosztba** és **szállásra** felfogadtatnak.

Bővebben értekezhetni Biedermann Ferencsnél ugyanazon házban.

Gyógyszerész gyakornok kerestetik.

Egy művelt ifju, ki az ideai tanfolyam alatt 6 vagy 8 iskolát végzett, alólirt gyógyszerésztárába szokott feltételek mellett felvétetik.

Szentkúty István,

57-(1) gyógyszerész Kecskeméten.

58

(1, 0)

Geibel Armin könyvárusnál Pesten (Krisztófer) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:

A finom társalgó.

Utmutatás jó társaságokban, ebéd, estély, születési, névnap és menyegzői alkalmakkor, táncvizsgalomban és más társas körökben, udvarias beszéd, illedelmes viselet, és egyéb készütség megszerzésére.

Tartalma: A társalgási műveltség és illedék szabályai. Módo, magát a társaságban kedvessé tenni. Minden alkalomra való üdvözlések. Különféle viaszonyokbani levelezések és czimezések. Mulattató társas játékok gyűjteménye. A színek magyarázata és virágnyelv.

Kötve ára csak 48 pkr.

RÖMER és HECKENAST

ujjon nyitott

DIVATÁRU-KERESKEDÉSE

Pesten, vácsi-utca, Lauter-féle házban, 15. sz. a. létezik.

Egészen ujon felállított raktárukat, mely a **hölgyek** részére a legdivatosb bel- és külföldi

pamut-, vászon-, gyapju- és selyem-ruhaszövetekkel
valamint

burkonyok, shawlok s nagy kendőkkel

s a mostani **időszakra** is jeles kelmékkal gazdagon ellátva van,

a legjutányosb szabott ár mellett

17-6-7

a t. cz. közönség figyelmébe ajánlják.

NAGYSZERÜ, Pesten még eddig soha nem létezett

FEHÉR-RUHATÁR

található a vácsi-utczában

az „Ypsilantihoz“ czimzett kereskedésben Pesten, ugyanis:

Férfi-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból
2 ft. 45 kr., 3 ft., 3 ft. 30 kr., 4 ft., 4 ft. 30 kr., 5 ft., 5 ft. 30 kr., 6 ft., 6 ft. 30 kr., 7 ft., 8 ft., 9 ft., 10 ft., 12 forintjával.

Szines férfi-ingek 300 különféle mustrában

1 ft. 30 kr., 1 ft. 40 kr., 1 ft. 50 kr., 2 ft., 2 ft. 30 krajczárjával.

Sima női-ingek rumburgi vagy hollandi vászonból
2 ft., 2 ft. 30 kr., 3 ft., 3 ft. 30 kr., 4 ft., 5 forintjával.

Női-ingek schweitzli mellel és pásztákkal

(Streif), készítve hollandi vászonból 4 ft. 30 kr., 5 ft., 5 ft. 30 kr., 6 ft., 6 ft. 30 kr., 7 ft., 8 forintjával.

Tiszta és minden pamut-keveréstől ment vászonért
4-(10-12) **kezesség vállaltatik.**

38

Biztosítás

7-8

a jégverés ellen.

A jégverés ellen kölesönösen **biztosító magyar egyesület** a földnek mindennemű terméseit jutányos díjak mellett biztosítja a jégvihar ellen, és szabályai értelmében, nemcsak a legkisebb károkat téríti meg, de azokat is, melyek a jégveréssel ugyanazon idő alatt járó szélvész által okozottak, mely körülménynek semmi más fenálló intézetnél helye nincsen.

Ennélfogva a t. cz. szőlő- s földmívelő közönségillendően felkérjük: természetmennyeit a fennevezett honi egyesületnél ezen **remítő s dühében fel nem tartható elem ellen** biztosítani, s magát a kártól megmenteni.

Biztosítások elfogadtatnak, és minden kellő tudósítás a legnagyobb készséggel adatik Pesten az igazgatóság- (Nagyhid-utca Weisz ház, 12. sz. alatt 2. emelet) és országszerte az egyesületnek minden ügynökségei által.

Épen most jelent meg

Heckenast Gusztávnál

Pesten (barát-tér, kalap-utca, 1-ső szám):

Vezérlés

szemléelő oktatásra.

Kérdésekben és feleletekben;
melly szerint

a növendékek a mindennapi élethez tartozó tárgyakkal közelebb-ről megismertetnek, zsenge elméjükben a képzelő és gondolkozó tehetség ébresztetik és szívökbe a keresztényi főerények első magvai oltatnak.

DENZEL,

praelatus és iskolai főtanácsnok
német utmutatása szerint magyarázva.
8-rét. Kötve 24 pkr.

KERTESZET kézikönyve

tűzetes utasítás

a konyhakertészet, virágmivelés és gyümölcstenyésztés körében.

A legújabb kuttók után irta

GALGÓCZI KÁROLY.

1854. 16 iv 8-rét. Fűzve. Ára 48 kr. p. p.
Bérmentesen beküldött 1 p.ftért postán bérmentve elküldetik.